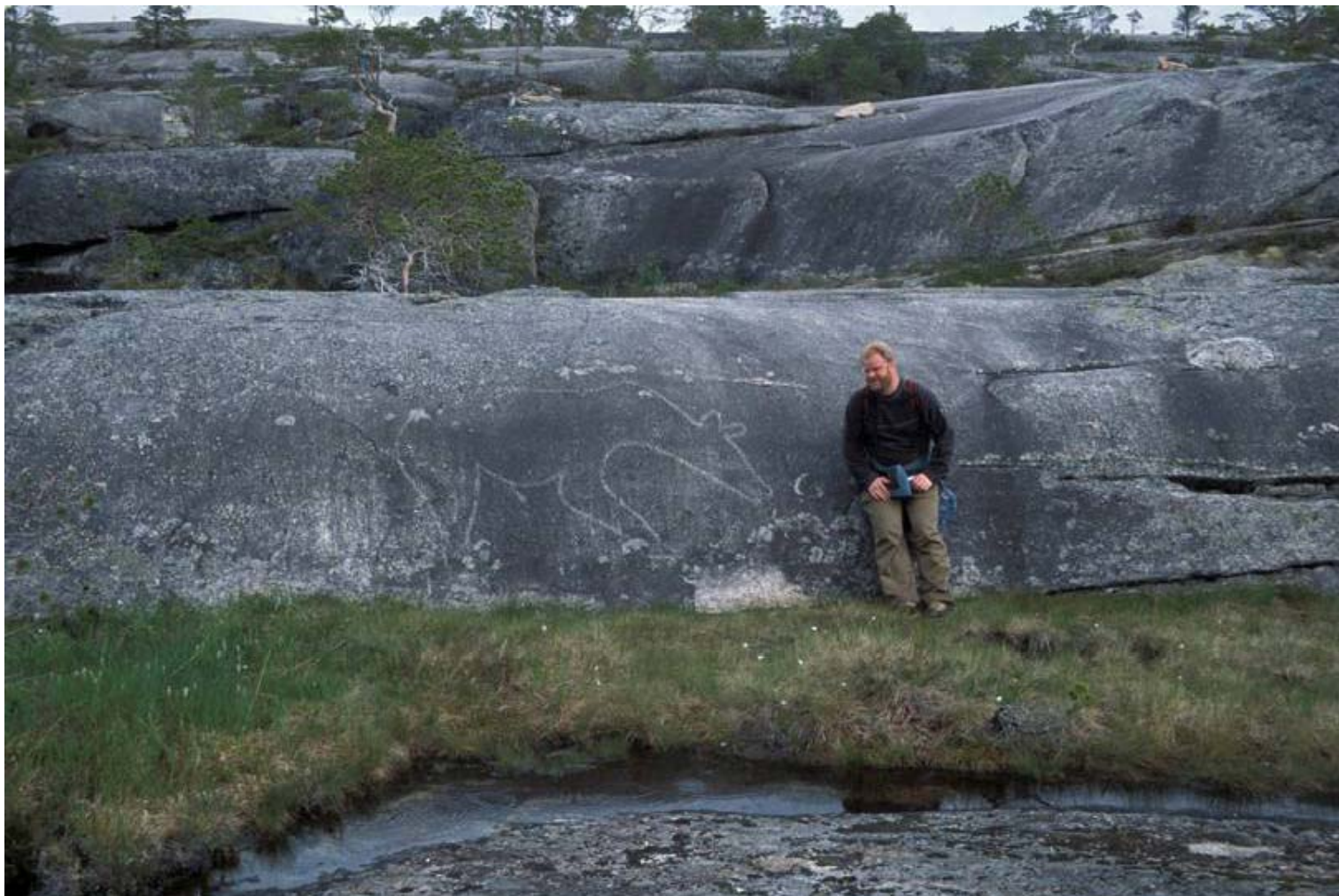

Helleristningers ukjente landskap

Innlegg ved NLA høstkonferanse Kautokeino 25 september 2009

© Jan Magne Gjerde

Seksjon for Kulturvitenskap

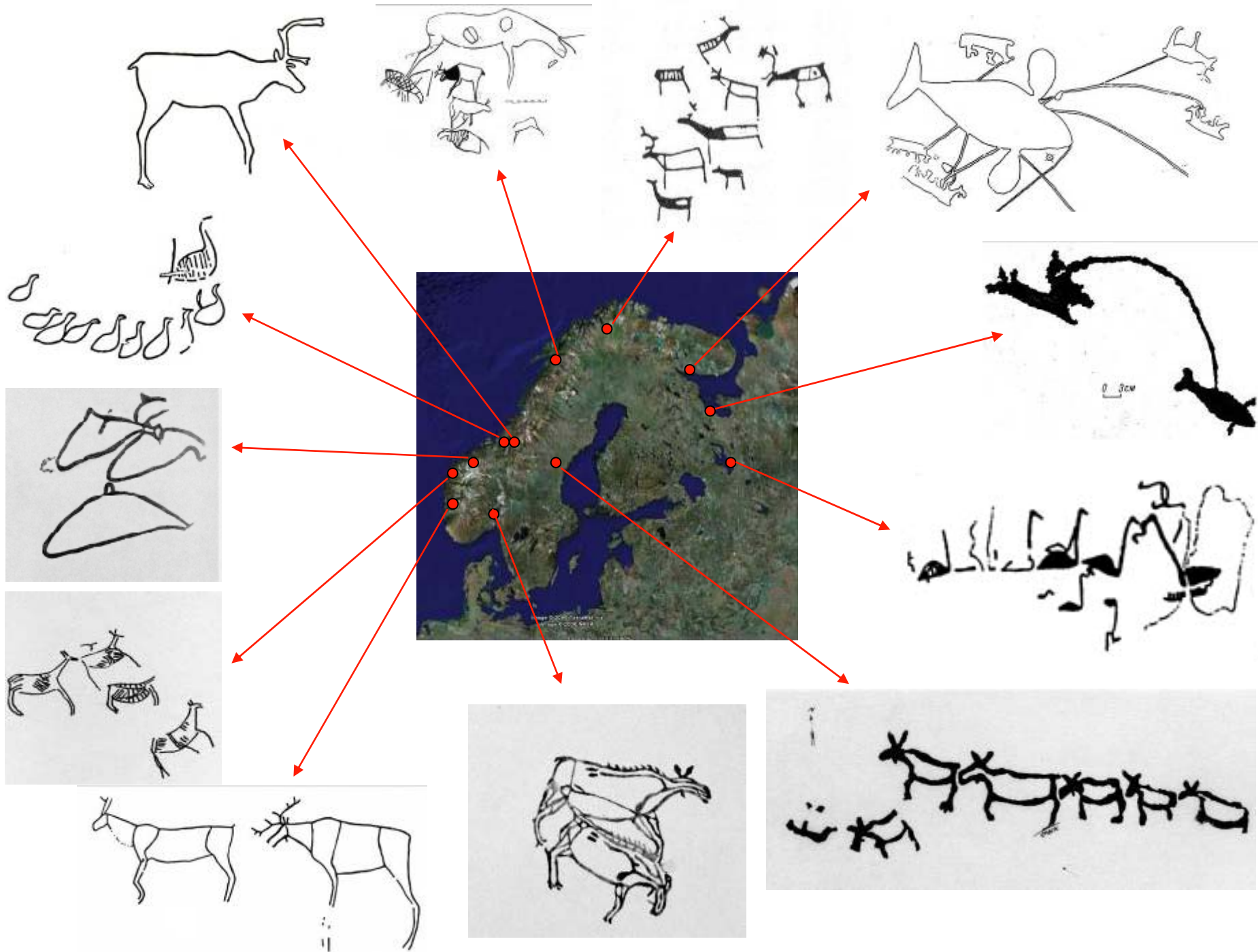
DET MÅ IKKJE KOPIERES FRA DENNE PRESENTASJONEN UTAN
TILLATELSE FRÅ RETTIGHETSHAVER © Jan Magne Gjerde

Tromsø Museum

- *Bergkunst er forhistoriske bilder som er hugget, slipt eller malt på berg. Bildene er uttrykk for fortidige menneskers oppfatning av verden og deres plass i den. For oss i dag fremstår den også som kunst. (Riksantikvaren)*

Elghovudbåter syner likskap

Nämforsen – Nord-Sverige

Alta – Nord-Noreg

Kanozero NV-Russland

Onega – NV-Russland

Elgar på svøm i Lyngenfjorden

Foto ©: Sara Johansen

Helleristningar ved Forselv, Narvik, Nord-Noreg

Tid og stad viktig for å kunne sjå helleristningar

Nattfoto ved Forselv

Ukjente landskap

Arktisk verdsbilete (kosmologi)

Blant arktiske folk er det med grunnlag i arktisk etnografi kjent at verden vart delt inn i tre

- *En oververden*
- *En mellomverden (vår verden med mennesker og dyr)*
- *En underverden*

*Oververdenen og underverdenen
var analoge med mellomverdenen.*

Sjamaner kunne reise mellom disse verdenene

Kosmologi og helleristningane

- Staden kvar dei tre verdenene møtes er i strandsona

Over

Mellom

Under

Besov Nos, Onega, NV-Russland

Sjamanens reise

Landskap – samanvevd natur og kultur

Landskab skylder sin betydning til middel nedertysk Lantchop (hollandsk Landschap), nyhøitysk Landscape "egn" (eng. landscape); oldnorsk Landskapr betyr "lands skik eller beskaffenhed" *Etymologisk ordbog over det norske og det danske sprog* (Falk og Torp, 1991:443)

- "...particular ways of expressing conceptions of the world and they are also a means of referring to physical entities" *The Archaeology and Anthropology of Landscape. Shaping your Landscape*" (Layton and Ucko (1995:1f)

The way we experience landscape includes all our relationship with our surroundings, material culture, architecture, ecology, memories, narratives and cosmologies. *The paradox of Landscape* (Johnston, 1998:317).

-Landskap omfattar dualiteteten og interaksjonen eller samspelet mellom natur og kultur i relasjon til våre erfaringar av landskap

-Natur og kultur er samanvevd i landskapet og i vår landskapsoppfatning

-Ein kan tale om to typar landskap, horisontalt (romlig) og vertikalt (historisk)

Landverk i Nord-Sverige

© Gustaf Hallströms arkiv. Forskningsarkivet, Universitetet i Umeå

“Some of these clues will — as the researcher so often finds — consist of nothing but misread natural structures, veinings, variously coloured strata in the surface of the rock, etc. Many such pictures drawn by Nature herself, have attracted the attention of the Lapps, by whom they have been worshipped as in some way or other connected with their deities or myths” (Hallström, 1938:19)

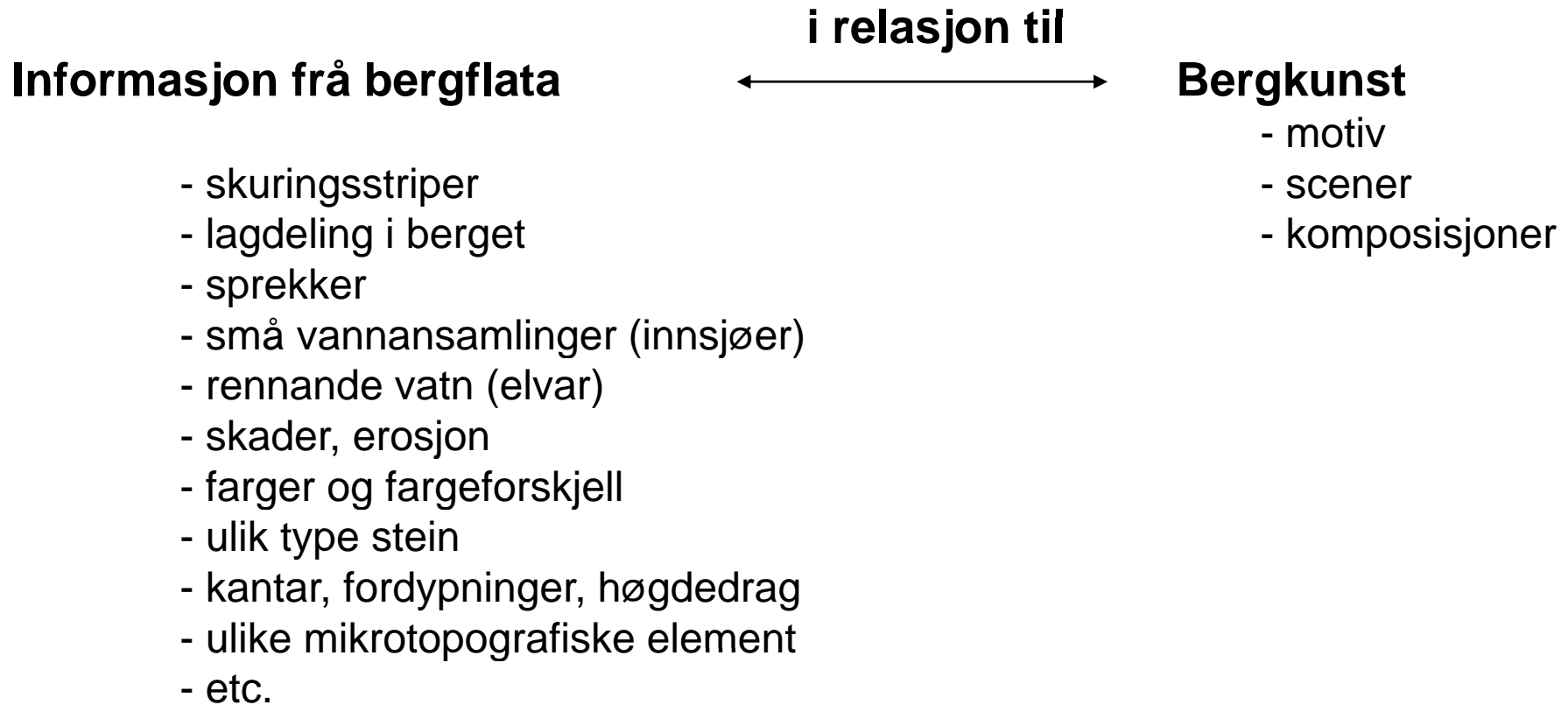
“I no longer wish to maintain my theory, as expressed in F.V. 1907, that the two animals “are depicted moving along the water’s edge in order to drink”. Presumably no subtle motifs of a more or less romantic character entered the head of the Stone Age artist.” (Hallström, 1960:85)

Mikrolandskap i berget i strandlinja

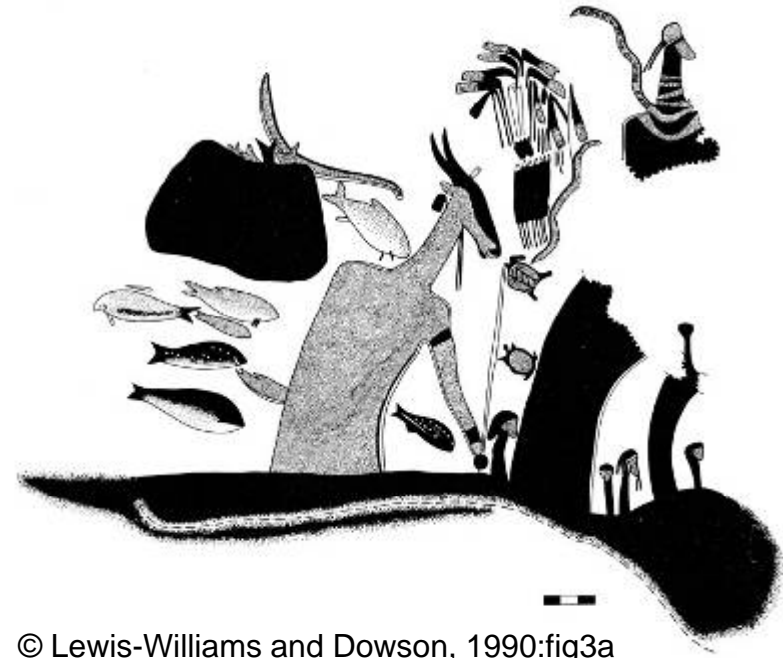
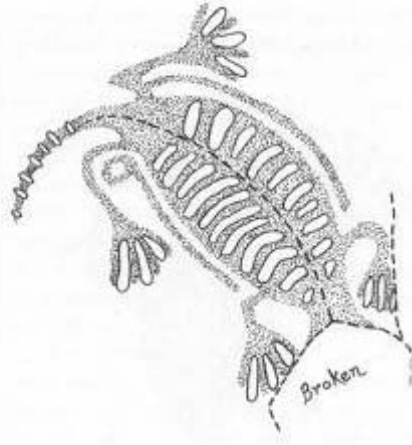

Foto: Verdensarvsenter for bergkunst – © Alta Museum

Mikrolandskap - mikrotopografi

Mikrolandskap

© Lewis-Williams and Dowson, 1990:fig3a

Horsethief Butte, Columbia River, Oregon.
© Keyser and Poetschat, 2004:fig 6.6 og 6.7

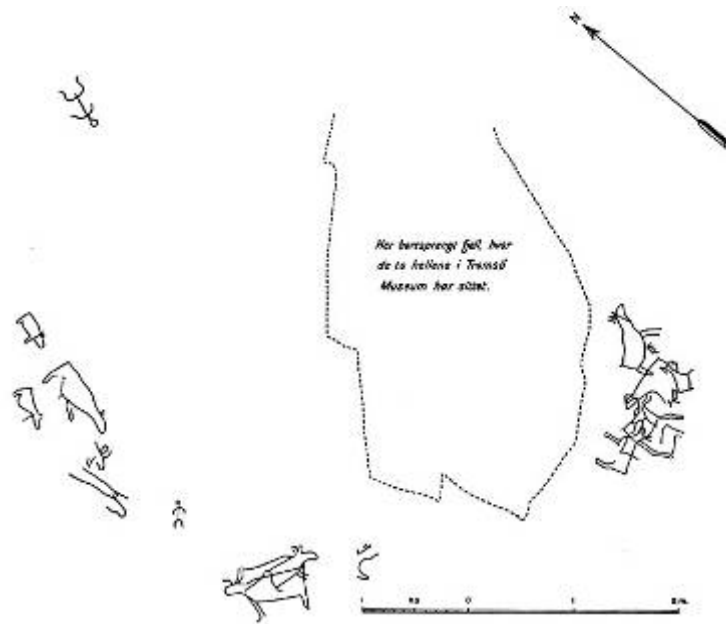

Foto: © Benner Larsen top.ark, Tromsø Museum

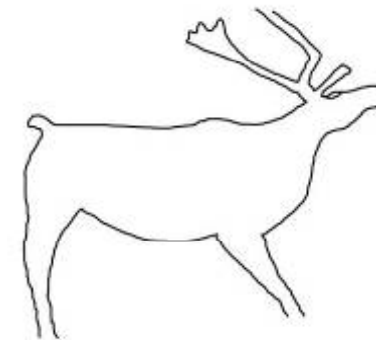
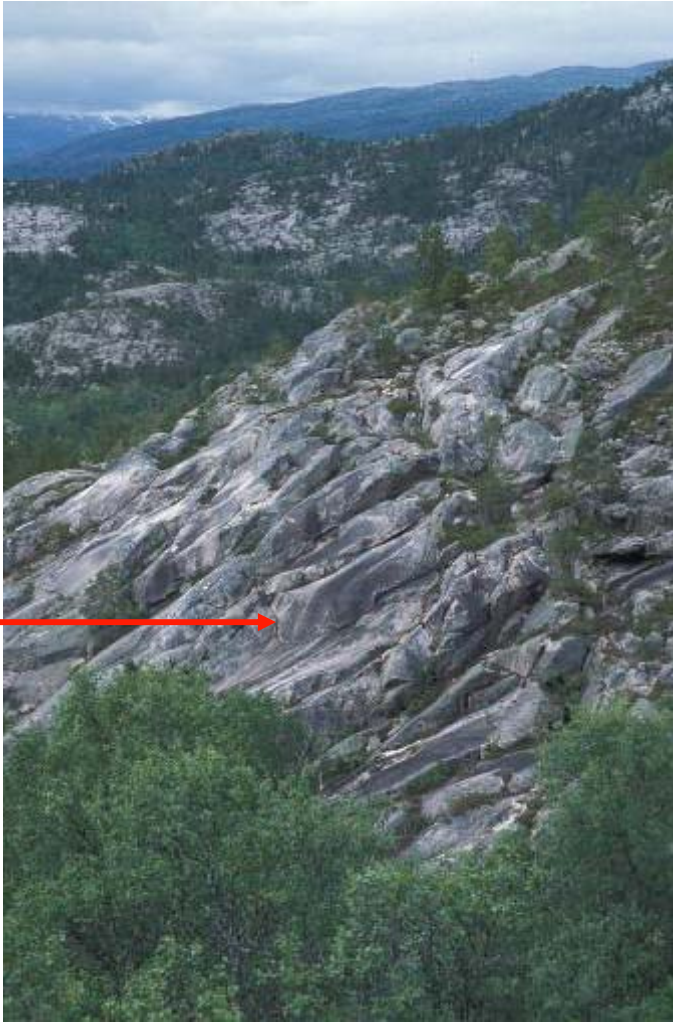
© Hesjedal, 1993:fig3

Mikrolandskap – vær varsom

Jo Sarsaklubben, Lødingen, Nord-Noreg

Sprekka i berget er munnen på reinsdyret

Leiknes, Tysfjord, Nord-Noreg

Svaner som "svømmer" på kvartsstripa

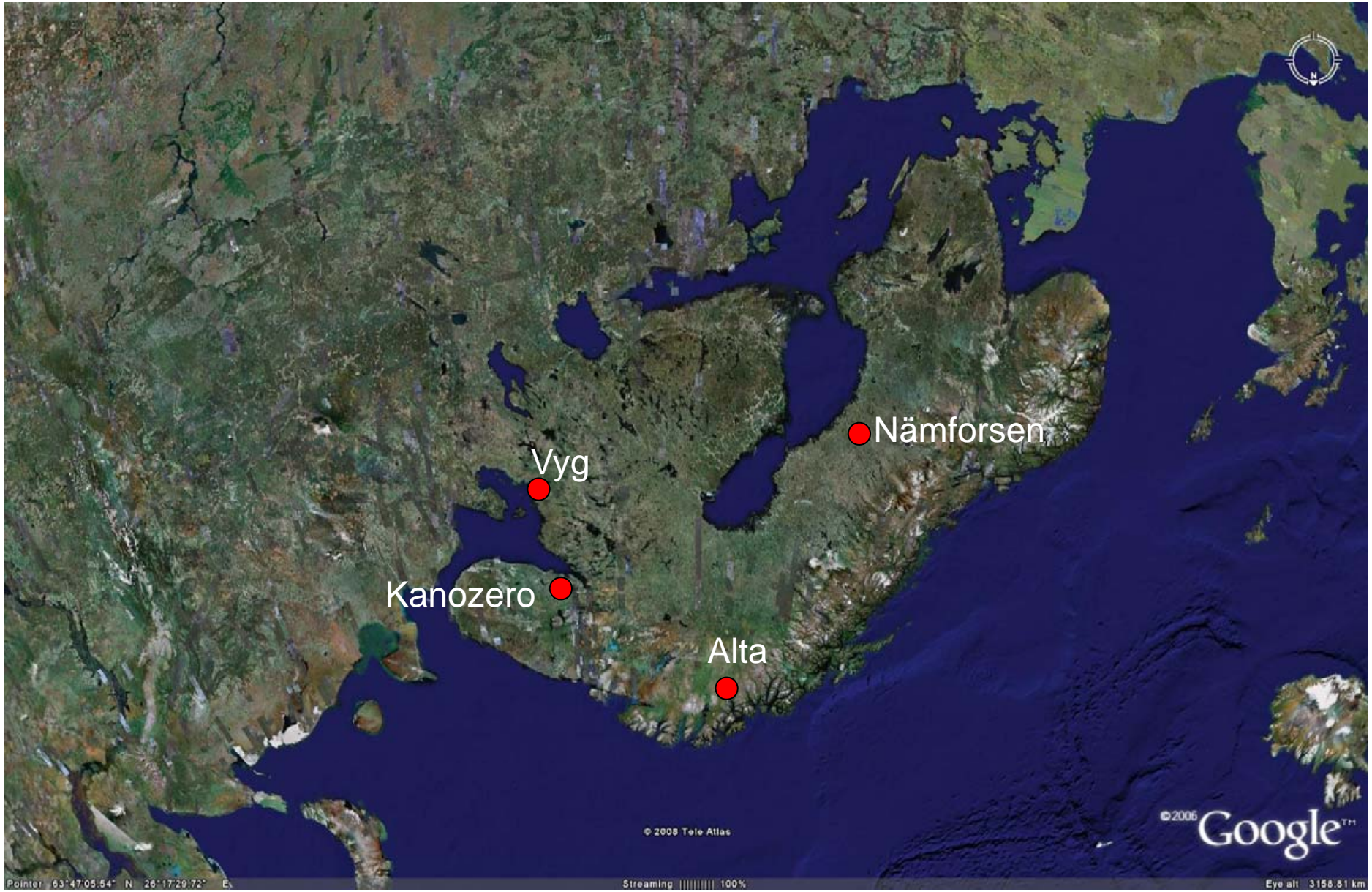
Onega, NV-Russland

Båten i elva i berget

Nord-Europa

Nord-Europa

Nämforsen i Nord-Sverige

Nämforsen – landskap i endring

© Gustaf Hallströms arkiv. Forskningsarkivet, Universitetet i Umeå

1916

1924

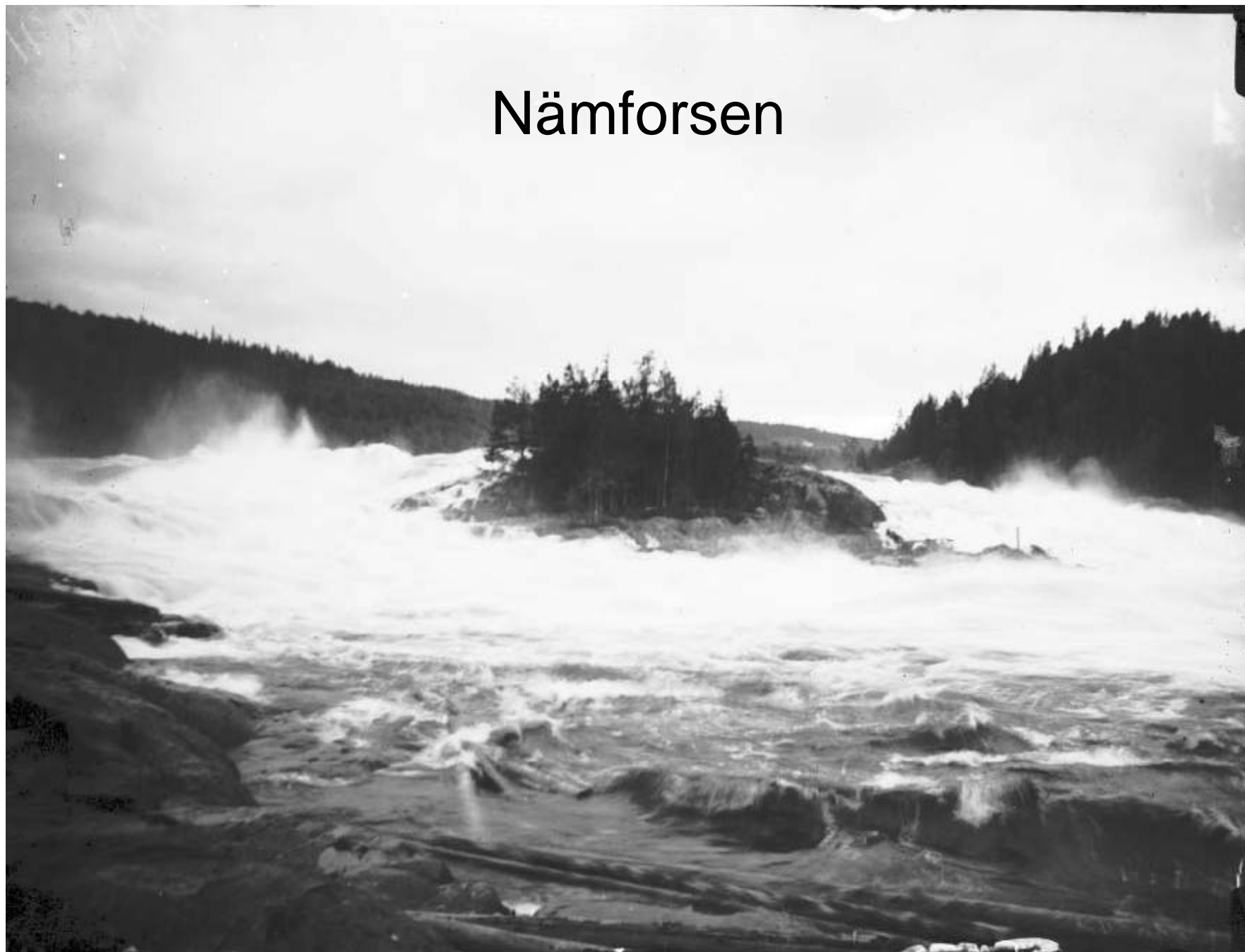
2003

2008

Nämforsen

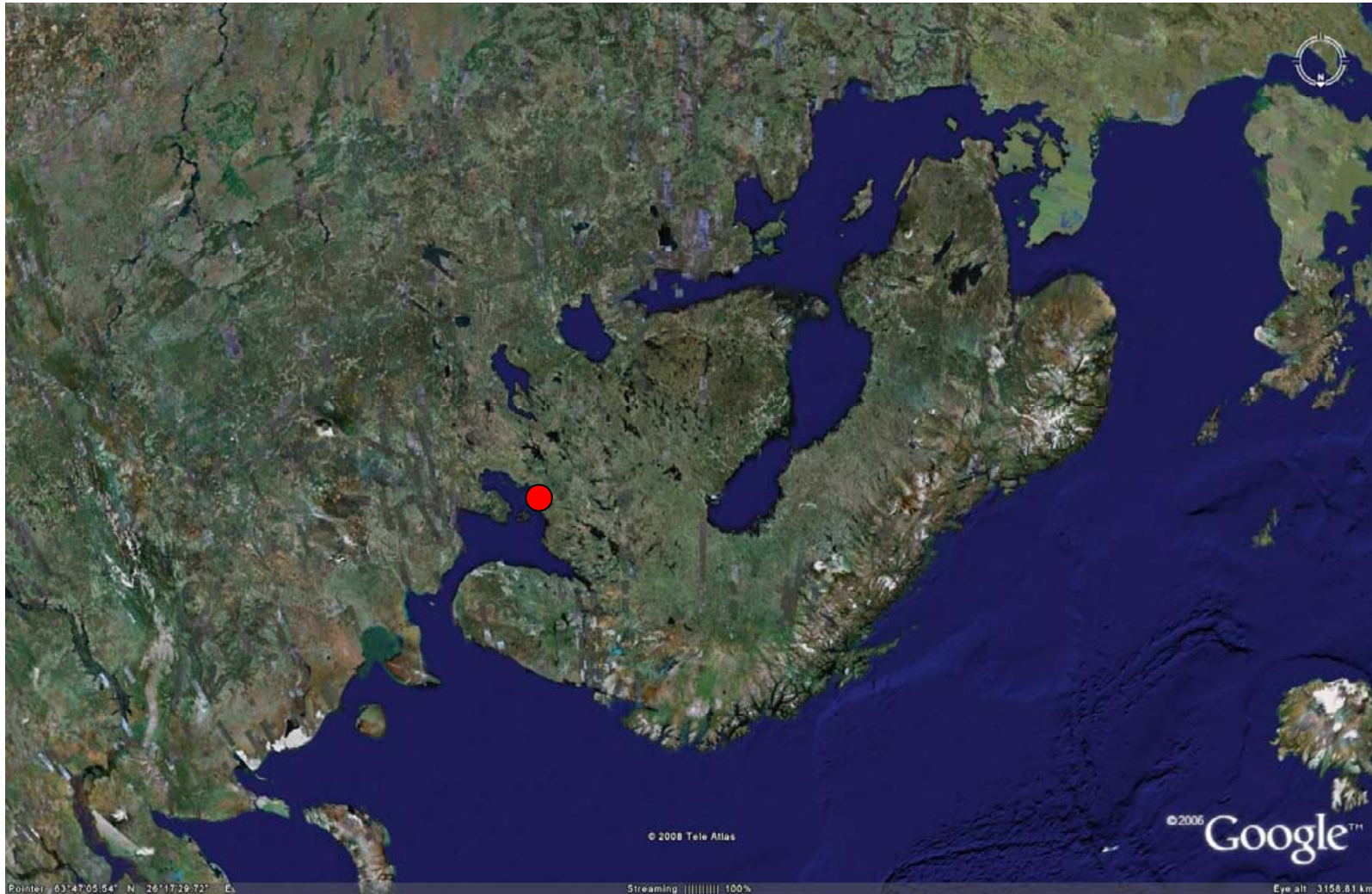
Miniatyrlandskap ved Nämforsen

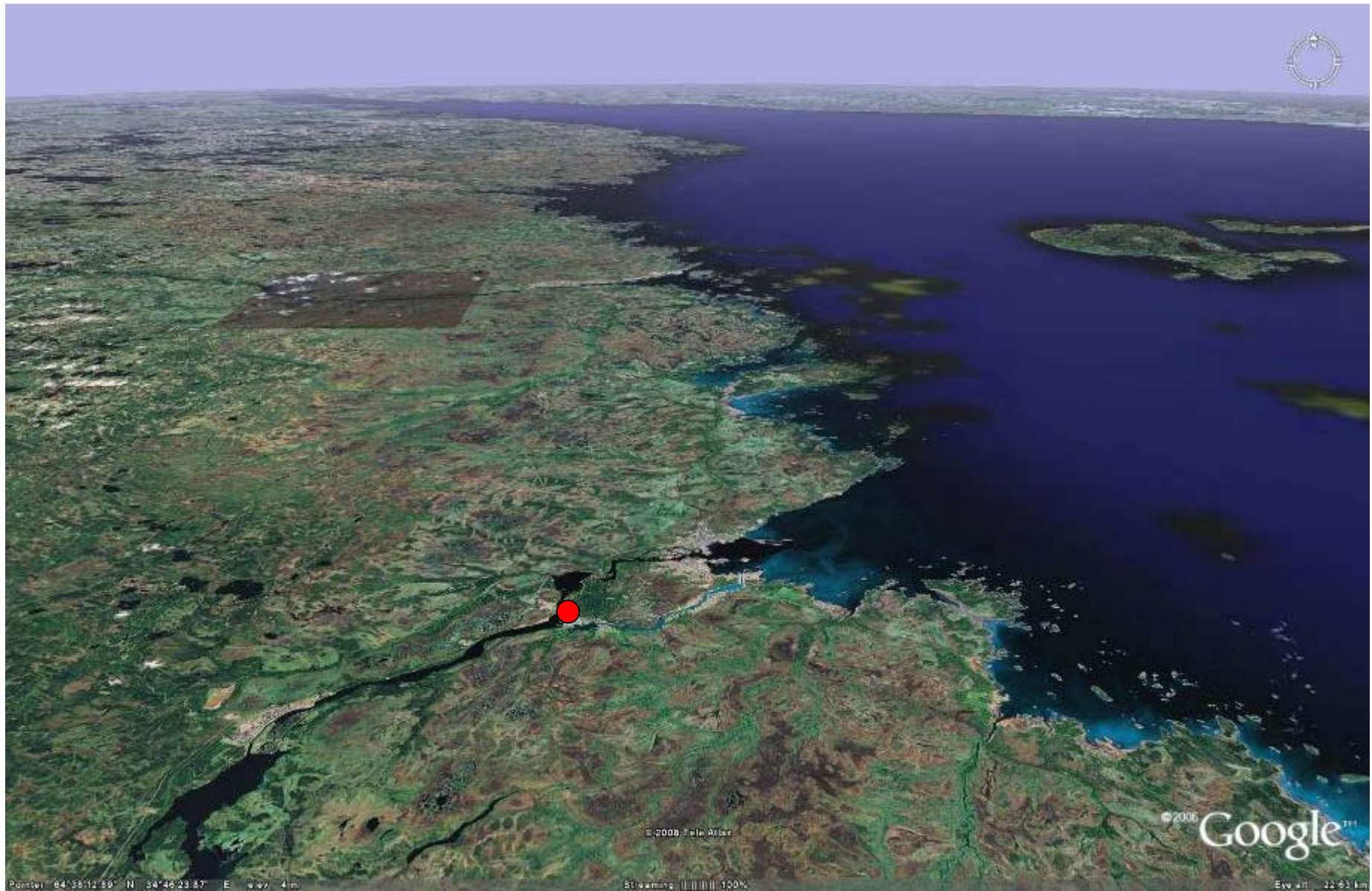
Elghodebåt i "elva" ved Nämforsen

Vyg ved Kvitsjøen, NV-Russland

Vyg

Vyg i dag

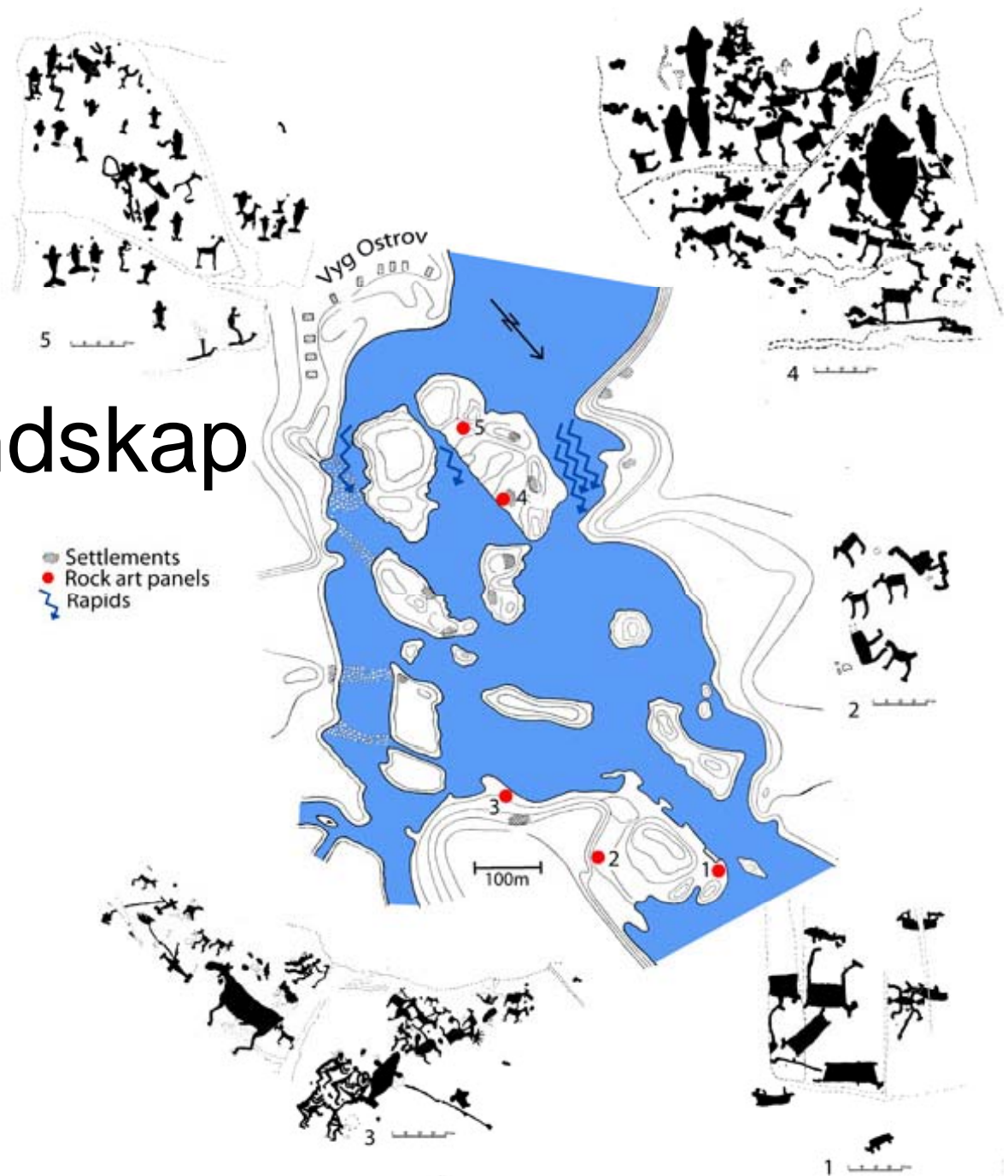

Vyg på 1930-talet

Kvitkvalens landskap

Vyg ved Kvitsjøen,
NV-Russland

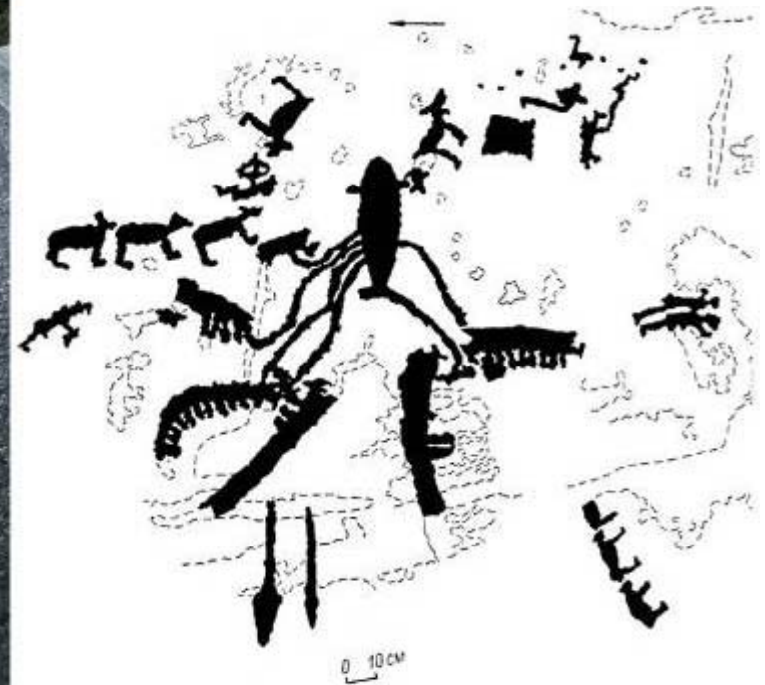

Vyg vinterjakt av elg

Kvaljakt i elva i berget ved Vyg

Den farefulle jakta

“... accidents were common but drownings rare” (Lucier and VanStone, 1995:82).

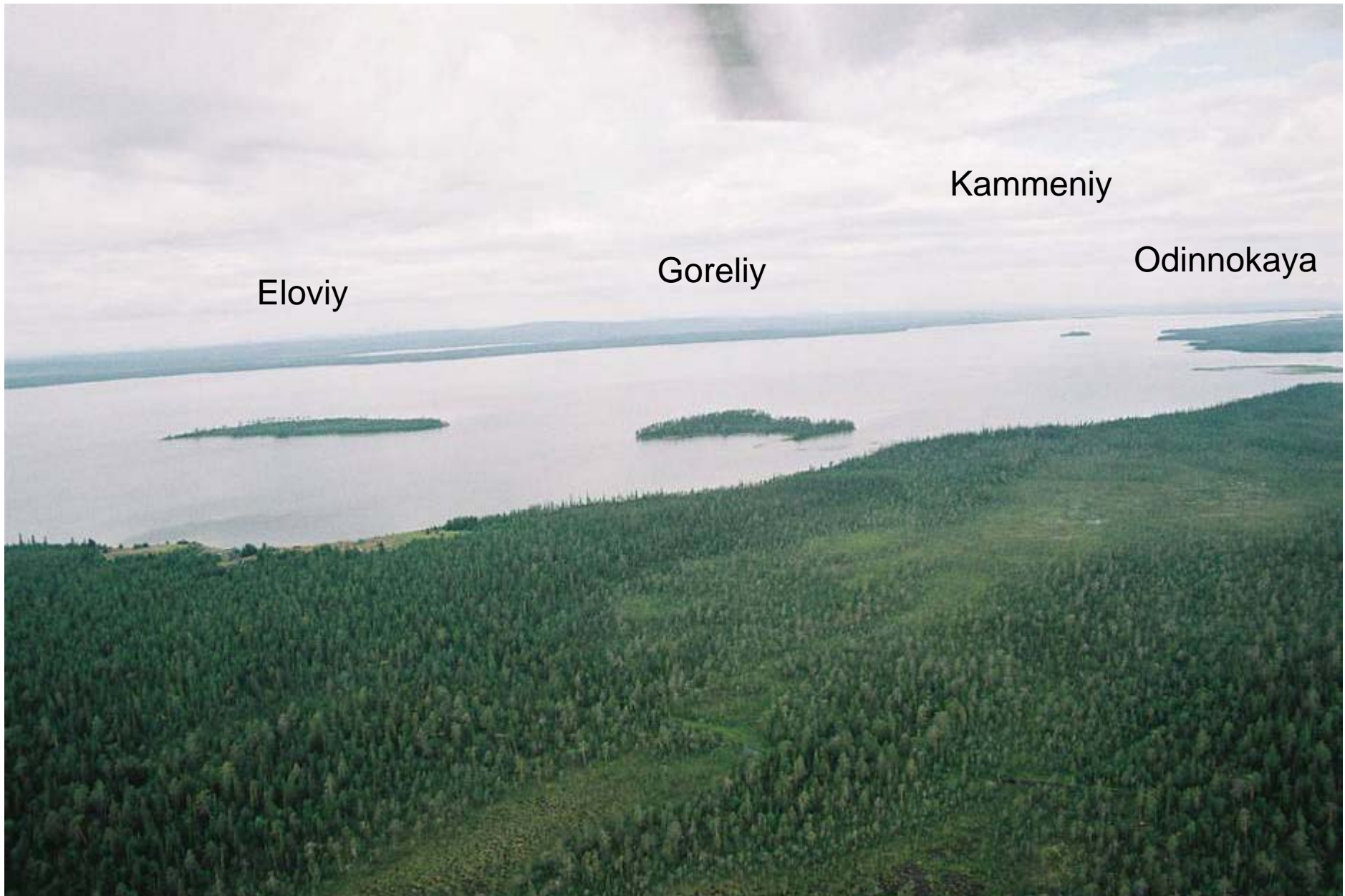

Рис. 51 (продолжение).

Kanozero, Kola, NV-Russland

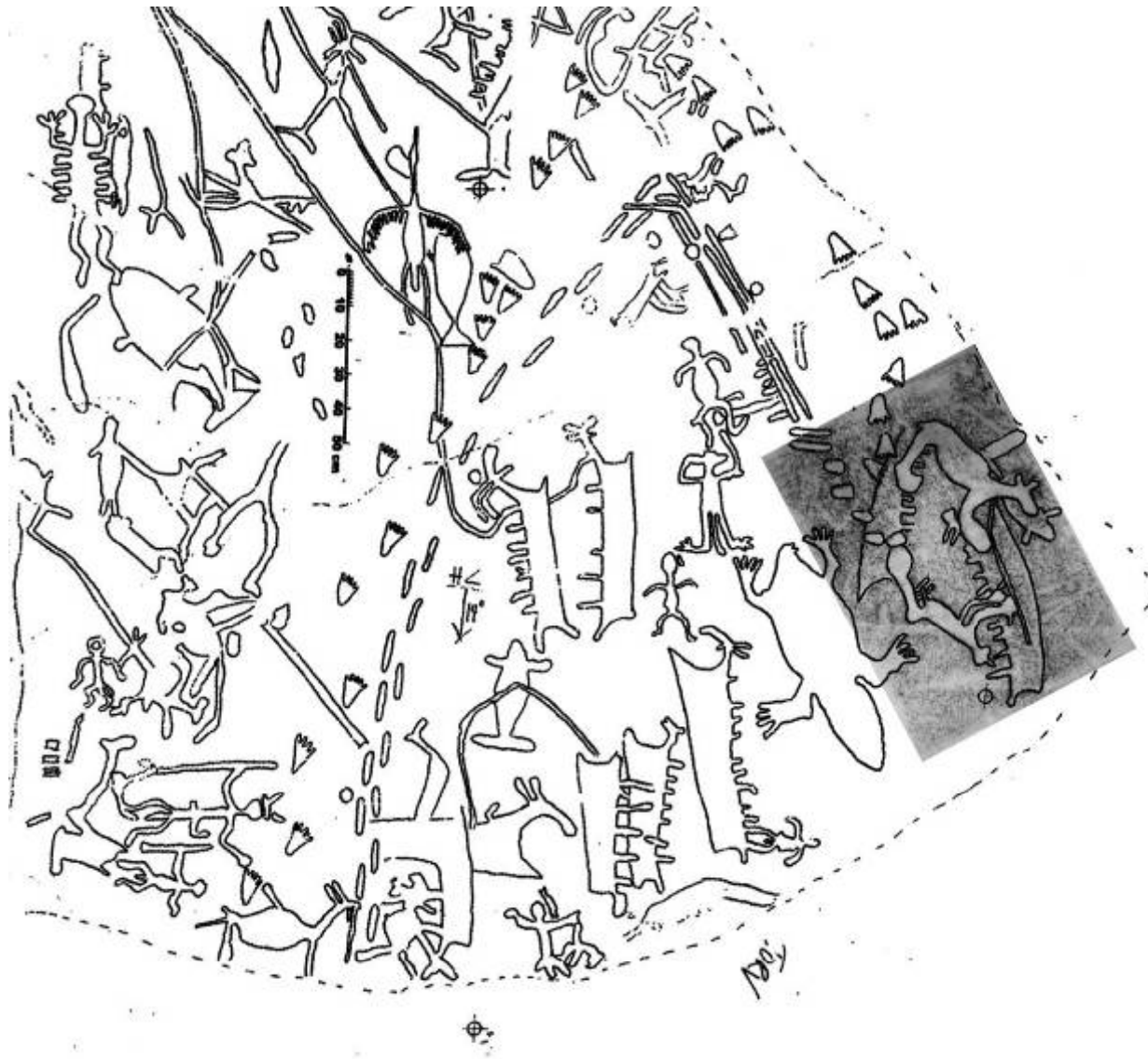
Kanozero

Kanozero

Kanozero, Kola, NV-Russland

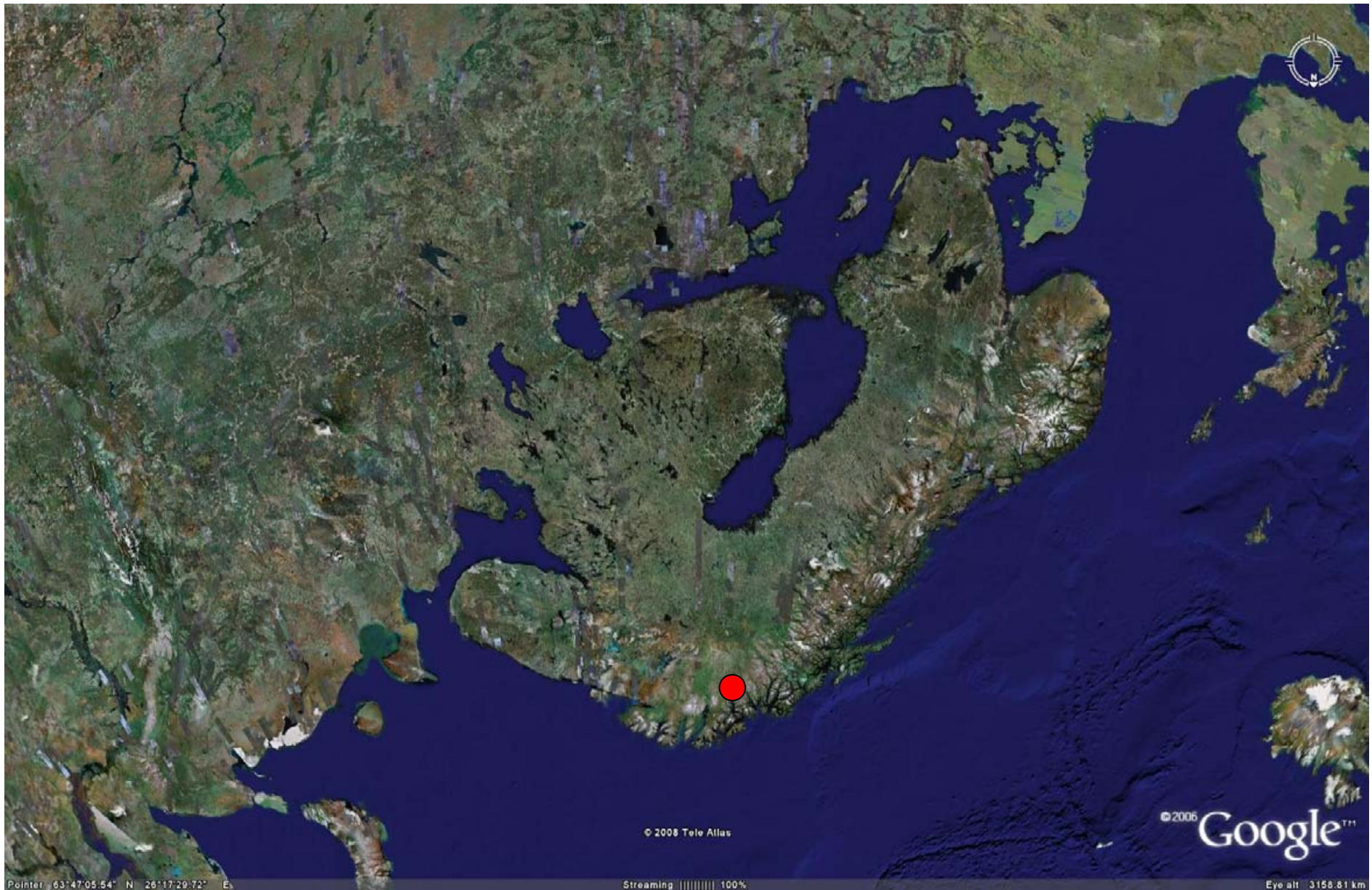

Kanozero

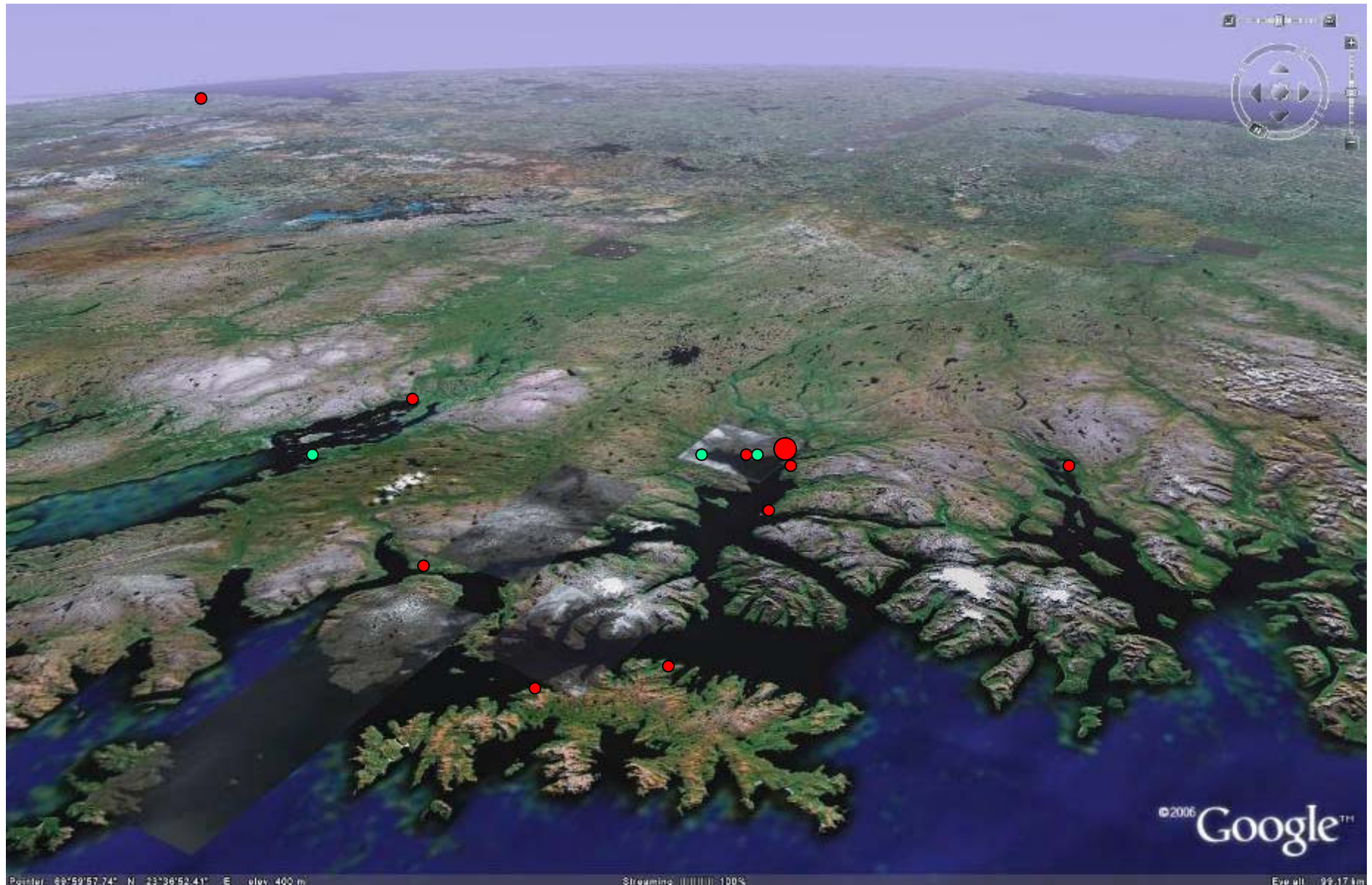
Figurane indikerar topografien i relasjon til mikrotopografien i berget

Alta, Nord-Noreg

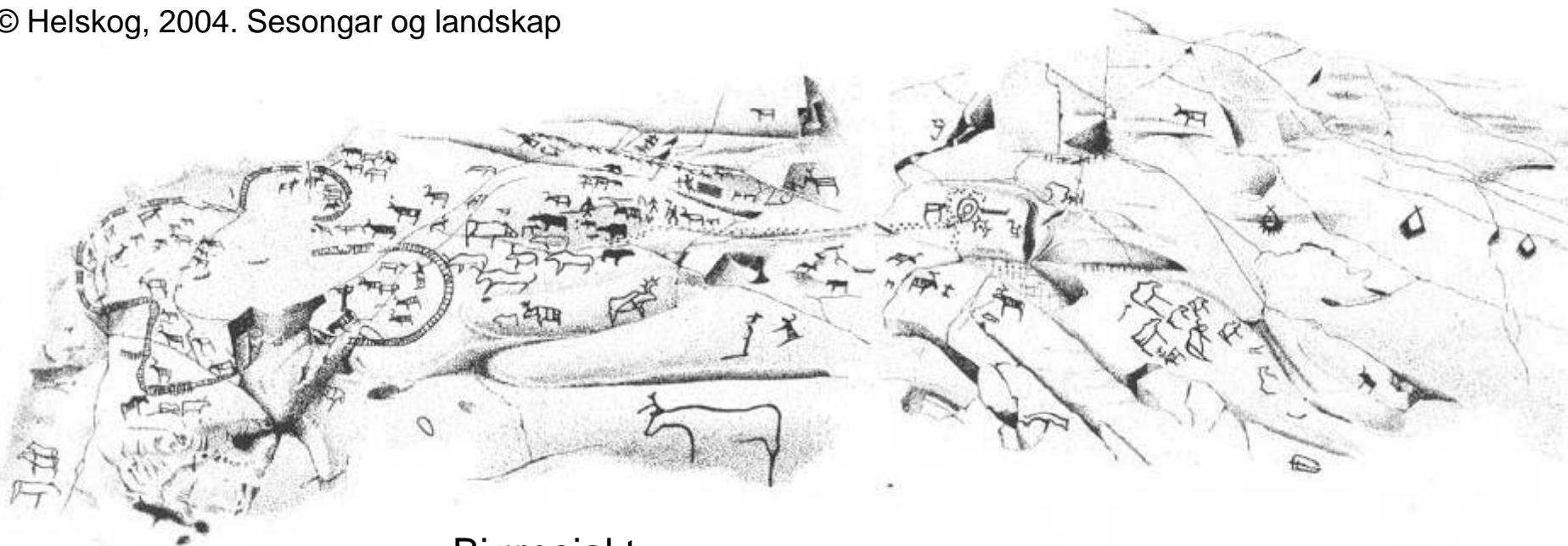
Alta

Hjemmeluft i Alta

© Helskog, 2004. Sesongar og landskap

Reinsdyrsgjerde

Bjørnejakt

Bjørnehi

Mikrolandskap ved Hjemmeluft i Alta

Alta i 1882 ved Storsteinen i Alta

Foto Karl Krafft fra Riksantikvaren / Verdensarvsenter for bergkunst – © Alta Museum

Storsteinen i Alta i dag

”Elvar” ved Hjemmeluft i Alta

“Innsjøen” ved Hjemmeluft i Alta

Bjørnehi i Alta

Verdensarvsenter for bergkunst – © Alta Museum

Nordlys i Alta

Takk for oppmerksemda

DET MÅ IKKJE KOPIERES FRÅ DENNE PRESENTASJONEN UTAN
TILLATELSE FRÅ RETTIGHETSHAVER © Jan Magne Gjerde